

29492

ФИЗИОГРАФИЧНЫЙ

НАЧЕРКЪ

повздожной долины горѣшнёго Сяну

ЗЪ МАПОЮ.

Спорудивъ

на подставѣ власныхъ слѣдженій

АНАТОЛЬ ВАХНЯНИНЪ

професоръ исторіи и географіи на гимназій академичной у Львовѣ.

У ЛЬВОВѢ,

Накладомъ автора.

Зъ друкарнѣ Товариства имени Шевченка,

підъ зарядомъ Фр. Сарницкого.

1878.

551.482.2 (с47.74)

80 К.

ЛВІВСЬКА БІБЛІОТЕКА

ЛВІВСЬКА БІБЛІОТЕКА

ЛВІВСЬКА БІБЛІОТЕКА

ЛВІВСЬКА БІБЛІОТЕКА

ЛВІВСЬКА БІБЛІОТЕКА
АН УРСР
№ И 46 115

ЛВІВСЬКА БІБЛІОТЕКА

ЛВІВСЬКА БІБЛІОТЕКА

ЛВІВСЬКА БІБЛІОТЕКА

ЛВІВСЬКА БІБЛІОТЕКА

ЛВІВСЬКА БІБЛІОТЕКА

ЛВІВСЬКА БІБЛІОТЕКА

ЛВІВСЬКА БІБЛІОТЕКА

ЛВІВСЬКА БІБЛІОТЕКА

ЛВІВСЬКА БІБЛІОТЕКА

Физиографичный Начеркъ

повздожной долины горѣннаго Сяну.

Хотя паралелизмъ въ будовѣ Лѣсныхъ Карпатъ допускае вытворене численныхъ повздожныхъ долинъ, котры въ системахъ горскихъ суть звычайно добрыми стоковищами воздушныхъ опадѣвъ, то мимо того, зъ посередѣ приплывѣвъ и притокѣвъ такъ области Вислы якъ и Днѣстра, одинъ лишень Сянъ выбравъ собѣ повздожну долину, щобы нею частину водного богатства пѣвнѣчныхъ убочій Лѣсныхъ Карпатъ понести въ дарѣ Балтицкому морю. Прочій его товаришѣ, не выймаючи навѣтъ и поважнѣйшого Стрыя, залюбились бѣльше въ долинахъ поперечныхъ, а если котрому зъ нихъ зъ конечности вже прійшло ся жолобати русло свое въ якѣй повздожнѣй долинѣ, то dokonуе вѣнь сего дѣла зъ великою, видимою неохотою, и по найкоротшѣмъ бѣгу, знайшовши якій небудь проломъ, старае ся всѣми силами, перекотити свой воды въ долину поперечну. Якъ бы нашимъ горскимъ водамъ можна присудити яку-то душу, мы мусѣли бы признати, що всѣ они суть санвиничного усноблєня, такъ якъ всѣ старають ся чимъ скорше выдергись зъ обнятій горскихъ, а до того выбираютъ собѣ провалистѣ, поперечнѣяры, карпатскѣ каніоны. Всѣ они хотять бути „быстрицами.“

Якъ колись у фізіографичной комисіи краковской або у товариства географичного вѣденського буде змога, на-
 громадити бѣльше даныхъ до плястики Карпатъ, то думаю,
 що причиною сего характеристичного прояву въ бѣгу
 нашихъ гѣрскихъ рѣкъ виявить ся на певно не пра-
 вильне нахилене повздожнихъ долинъ, або, инакше
 сказавши, тая обстановка, що будова ихъ похожа на бу-
 дову подовжистыхъ котлинъ зъ низькимъ выщербомъ у
 однѣмъ боцѣ, крѣзь котрый быстриця покvapно переливає
 свой воды въ сусѣдну другу и третю котлину. Колижъ
 сей характеристичный проявъ ставъ ся уже правиломъ
 для бѣгу всѣхъ припльовѣвъ и притокѣвъ згаданныхъ обла-
 стей рѣчныхъ, то думаю, що фізіографичный начеркъ
 повздожной долины, одинокои на цѣли Лѣснѣй Карпаты,
 вздовжъ котрой Сяну въ горѣшнѣмъ бѣгу котить свой
 воды, повиненъ позыскати для себе бѣльше интересу.
 Жаль лишень, що по недостатку часу не мѣгъ я навѣ-
 стити всю повздожну долину, почавши вѣдъ верховій
 Сяну по мѣсто Сянокъ, де вѣнъ у перше свѣи пѣвнѣчно-
 захѣдний бѣгъ змѣняе на прямо-пѣвнѣчный. Начеркъ мѣи
 обѣи проте долину Сяну лишень вѣдъ жерель сеѣ рѣки
 до першого еѣ пролому межѣ Отритомъ и Товстою, на
 просторони 86 кильметрѣвъ.

Для докладнѣйшого перегляду досыть сухого пред-
 мету, дѣлю розправку на чотыри уступы. Въ першѣмъ
 подаю головный нарисъ будовы долины въ загалѣ; въ
 дальшихъ трехъ уступахъ поясняю плястику долины:
 а) Вѣдъ жерель Сяну по Кичеру Соколицку; б) вѣдъ
 Кичеры Соколицкои по Смѣльникъ; в) вѣдъ Смѣльника по
 проломъ коло Товстои. Для короткости называю долину
 вѣдъ Кичеры Соколицкои по Смѣльникъ — долиною При-
 сяньскою; долину понизше Смѣльника по проломъ коло
 Товстои — долиною Приотритскою. При тѣмъ мушу
 зложити прилюдну подяку Всечесному отцю Льву Войто-
 вичу и Благородному В. Терлецкому, властителеви Смѣль-
 ника за ласкаву помѣчь, котру подали менѣ въ часѣ моеи
 подорожѣ. До поясненя розправки нехай послужить мапка,
 въ котрѣи бѣгъ Сяну знятый естъ зъ генеральной карты
 королевства Галичины и воеводства Буковины, выданой
 ц. к. войсковымъ географичнымъ институтомъ въ роцѣ
 1870. Головнѣй пасма гѣрскѣи, обмежуючѣи горѣшню долину

Сяну, суть задля упрощеня рисунку вѣддані грубыми линіями.

Будова повздовжної долини Сяну вѣ загалѣ. Повздовжну долину горѣшнѣго Сяну вѣтворюють чотырї головнѣйшї групи гѣрскї, о бѣльше менше пасмоватѣмъ укладѣ. Праворучъ вѣзнеслось Сяньске, котрого хребтомъ иде линія дѣлу водного европейского, и Отрита, обмеженный вѣдъ всходу долинами Смѣльничка, котрый вливаєсь у Сянь вѣ Смѣльнику и Росолинки, котра коло Хрѣвта изъ нимъ лучить ся. Лѣворучъ розложилась група Сяну - Ступосянки, зъ Галичемъ яко головнымъ вершкомъ, и Ступосянко-Ветлинська, богата вѣ полонины. Обѣ захѣднї группы вѣдвинулись о якихъ 350 метрѣвъ вѣсьше по надъ всхѣднї. Тымъ дастъ ся имовѣрно вѣтолкувати обстановка, що русло Сяну наблизилось значно до обножїй всхѣднихъ группъ. Якъ бы захѣднї группы, котрї для выгоды навзу Галицкою и Ветлинською, належали до молодшої формаци геологичной, а не зарѣвно якъ и обѣ всхѣднї до формаци пѣсковця карпатского, то можна бы сказати, що русло Сяну зѣстало зѣпхане до всходу пѣсля звѣсного правила. До загальнихъ вѣдзнакъ згаданихъ группъ належить ещѣ додати, що головный хребетъ Сяньского и Отрита спадає досыть нагально и строמו до долины Сяну, коли противно обѣ захѣднї группы вѣсылають туды свой обноги, котрї, наблизуючись до русла, звѣльна обнижають ся.

Сянь вѣдъ жерель своихъ по Кичеру Соколицку. Початокъ свѣй має Сянь на пѣвнѣчнѣмъ убочи головного хрѣвта Лѣсныхъ Карпатъ, пѣдъ Бескидомъ Великимъ, вершкомъ на 1004·4 м. вѣсокимъ (40° п. ш. 40° 34' в. д. вѣдъ мер. Фер.) Тутъ подыбуемо два жерела его. Одно, бѣльше на захѣдъ положене, журчить зъ пѣдъ ялицевого лѣса, прозваного Рубанею або Припѣрцѣ, на вѣсокости 874·4 м.; друге, всхѣдне, знаходить ся на якихъ 100 крокѣвъ далеко вѣдъ гостинця, котрый веде зъ галицкой Турки до угорского Усока, пѣдъ лѣсомъ Дѣвче, о 50·2 м. низше вѣдъ першого. Околицию прижерельну становить полога сѣножать (полянка), окру-

жена релятивно дуже низькими вивышеннями, по котрой, не врѣзуючись глыбоко въ млаковатый грунтъ, сплывае Сянь двома незначными рѣвчаками. Я мѣривъ водне богатство обохъ жерель и подыбавъ, що оба достарчуютъ ледви 60 литеръ воды на годину. Якъ бы не млаковатый грунтъ, богатый въ зашкѣрню воду, котрый на кождѣмъ кроку нашего повореженця засилае своими засобами, то жереляна вода не знати чи выстарчила бы на достаточне звохчене самоижъ досыть просторой полянки.

Вздовжь обохъ рѣвчакѣвъ тянуть ся порозриваною смугою низькй корчѣ зкошлявѣлой бучины, вѣлхи и верболозы. Въ рѣвной высокости зъ захѣднымъ жереломъ находится еще кѣлька селяньскихъ хатъ, а побиля нихъ сѣножати и управнй поля пѣдъ овесъ, ячмѣнь, яре жито и бараболу. Опускаючи полянку, лучать ся оба рѣвчаки въ одинъ поточокъ, котрый справивши своѣ бѣгъ на пѣвночь, вступае въ село Санки. Майже насупроти церкви досылае ему релятивно невысока Червона Сигла малый притѣкъ.

Долина Сяну вздовжь Сянокъ и села Беніовы ажъ по Кичеру Соколицку мае однакожь еще заедно характеръ поперечнои долины, то естъ представляе ся досыть яроватою. Зъ правого боку супроводжае еѣ довшій хребетъ Кичеры Сяньской (876·5 м. в.), вѣдтакъ низшй вершки Голѣната и Сиголка, а остаточно пасмоватый Бычокъ (831·8 м. в), на котрого хребетъ зъ головного пасма Лѣсныхъ Карпатъ вступае линия дѣлу водного европейского. Зъ лѣвого боку наблизились до русла Сяну стѣжковатй, ялицевыми лѣсами покрытй обноги Кѣнчика Букѣвского (1242·9 м. в.) и Розсыпанця, котрй належать до складу группы Галицкои. Они приходятъ пѣдъ именами: Хащовате, Илосинъ або Шандрѣвщина, Чисте, Бучникъ, Берце и Шовбъ. Сей послѣдний опинивъ ся уже въ селѣ Беніовѣ, повыше церкви. Сянь, котрого русло не стало ширше надъ 2—8 м., оплывае згаданй обноги въ маленькихъ закрутахъ (серпентинахъ). Тутъ и тамъ губить ся строго яроватый характеръ долины, она стае ширшою (до 40 м.), а по положистыхъ убочахъ еѣ, по такъ званыхъ облазахъ, выступаютъ спорадично сѣножати або управнй куснѣ поля, котрй однакожь пѣд-

часть нагальной повени гóрской норовистый Сянь заливае. При звычайнóмъ станѣ воды глыбокóсть его не перевысшае нѣгде 20 сантиметрòвъ. Хотяи по дорозѣ до Беніовы пріймивъ вòнъ въ себе уже чотырѣ поменшій притоки, то мимо того скорòсть бѣгу выносить лишень 6 м. на мину-ту. Въ самòмъ руслици не видко еще нѣгде вымытыхъ покладòвъ пѣсковця; дно покрывае верства гумусу. Вòдъ всхòдного жерела до села Беніовы, котре розложило на широкòмъ, релятивно дуже низькòмъ хребтѣ, лѣворучь рѣки, уплывъ Сянь 10·5 кильметрòвъ. Доконаний тутъ мною гипсометричний помѣръ выказавъ, що зеркало рѣки (насупроти церкви) обнизилось о 155 м. Спадъ Сяну выносивъ проте 15 м. на 1 км.

Понизше Беніовы взноситъ ся Кичера Соколицка (829·9 м. в.). Ёсть се найдальше на всхòдъ высунена, лѣсомъ покрита обнога лрупы Галицкой, котра молодому Сяну ставить першу важнѣйшу запору и змушуе его до малого збоченя. Збоченя сего доконуе Сянь до всходу розкрытымъ пòвколомъ. Всахòднїй убоча Кòнчика Букòвского, такъ званої Сиглы Беніовской и самогожь Галича достарчають ему почавши вòдъ Сянокъ значнѣйше множество воды шѣстьма притоками, mezi котрыми Беніовецка рѣка займае перше мѣсце. Зъ правого боку впадають до него два поменшій притоки зъ убочїй Бычка. Мимо того не переплывае Сянь сего першого значнѣйшого закруту зъ великою скоростею. Въ Тернавѣ выжнòй, де по 13 кильметрòвòмъ бѣгу минувъ Кичеру Соколицку, выказавъ гипсометричний помѣръ, що зеркало Сяну вòдъ Беніовы до мѣсця помѣрового (пòдъ мостомъ, насупроти коршмы) обнизилась ледви о 111 м., що проте спадъ его доокола Кичеры бувъ не дуже нагальный. Рòвно незначною була такожь и скорòсть бѣгу. Въ руслѣ, на 6—8 м. заширокòмъ посувалась струя Сяну въ пересѣчи не скорше якъ 8 м. на минуту.

Долина Присяньска, вòдъ Кичеры Соколицкой по Смòльникъ. Оплывши Кичеру Соколицку вступае Сянь у властиву повздовжну долину. Про еѣ будову въ загалѣ згадувавъ я уже выше. Яроватòсть, що до теперь цѣхувала долину Сяну и свободный розвòй русла спиняла, уступае нагло. Здае ся, мовъ

бы рѣка, а вразъ зъ нею и все порѣче, зыскавши значно на просторости, легше стали дыхати. Сяньске и Галицка група, котрѣ супроважають Сянь ажъ до Смѣльника, розступились зъ своими головными хребтами на якихъ 10 кильметрѣвъ далеко, русло стае чимъ разъ ширше (на 6—24 м.), рѣка зыскуе заедно на глыбокости (—0·5 м.), по обохъ сторонахъ зарисовують ся береги, котрыхъ высокѣсть сягае вѣдъ 1—16 м. Именно тамъ становлять ся они высшими и стрѣмкими, де рѣка, нагнавшись на обногу, еѣ звѣльненка пѣдмывае. Въ самѣмъ руслѣ видкѣ повсюды поклады пѣсковця карпатского, а по зарѣнкахъ дрѣбнѣйша рѣнь, котру зъ поблизкихъ убочѣй наносять значнѣйшѣй уже притоки.

Зъ дороги, котра веде зъ Беніовы черезъ Кичеру Соколицку до Тарнавы вижной, представилась менѣ вся Присяньска долина ажъ по Смѣльникъ дуже выразно и плястично. Сянь наблизивъ русло свое бѣльше до Сяньского, що понадъ его зеркало взнеслось въ пересѣчи на 200 м. и повсюды досыть нагло до его опадае. Повздовжъ лѣвого берега рѣки простерлись майже полого (горизонтально) сѣножати и пасовиска на перемѣну зъ управными полями. Денеде подыбуемо уже ширшѣ зарѣнки. Чимъ дальше вѣдъ русла, тымъ высше пѣдноситъ ся порѣче и переходить звѣльна въ позорну горбоватину. Дперва на 2—3 км. на захѣдъ вѣдъ русла выступають на видъ стрѣмѣй убоча головного хребта группы Галицкой, покритѣй зъ долу темными ялицевыми лѣсами, высше — низькою бучиною, понадъ котрою простерлись всюды травнистѣй полонины.

Сяньске, супроважаючи долину Сяню зъ правого боку, прѣймае по дорозѣ кѣлька рѣжныхъ назвъ. Насупроти Тарнавы вижной зве ся оно Сяньске Яблѣньске, понадъ Тарнавою нижною — Сяньске Тарнавске (856·4 м. в.), насупроти Дзвиняча — Сяньске Шандрѣвске зъ обногою Маргитинь, коло Дыдѣовой — Червоный Верхъ (811·8 м. в.). Зъ однолитого пасма, котре простягнулось въ направленю вѣдъ полудневого всходу до пѣвнѣчного захѣду, выступають въ двоухъ мѣсяцяхъ масивнѣй обноги и змушують слабосильный Сянь до вытвореня двоухъ значнѣйшихъ закрутѣвъ. Першою обногою есть Локицка Кичера (780·7 м. в.), на пѣвъ дороги межи Дзвинячемъ а Дыдѣовою; другою есть такъ

звана Обнѣжка Дыдіовска. Доперва вѣдъ Смѣльника стяе ся бѣгъ Сяну на ново правильнымъ.

Видъ и будова группы Галицкой суть подекуды вѣдмѣннѣи. Зъ долины Сяну (зъ обоухъ Тарнавѣ) представляе ся група Галицка яко однолитый, величавый валь, на котрѣмъ понадъ всѣ другѣи вершки взнѣсь ся смѣливо, мовѣ бы яка острица, нагѣи шпиль Галича (1327·9 м. в.) зъ низшимъ сусѣднымъ и бѣльше заокругленнымъ Кіевцемъ. Вѣдъ Галича на пѣвнѣчный захѣдъ выдвигнулось Лукове Бердо (1306·5 м. в.), а ще дальше вершокъ Вилки (1006 м. в.). Всѣ они вѣддѣлились одинъ вѣдъ другого сѣдловатыми заглибинами, зъ за котрыхъ выглядаетъ вѣ паралельномъ, однакожь дальше положенѣмъ пасмѣ Широкой Верхъ (1260 м. в.) и Устрицка полонина. На дѣлѣ становить Галич осередокъ всеи группы. Вѣдъ него, неначе лучи, выходятъ на всѣ стороны рамена, зъ котрыхъ пѣвнѣчно-захѣдне, найдовше, зъ Луковымъ Бердомъ и Вилками, супровожае долину Сяну ажъ до Смѣльника и урываеь досыть нагло при поперечной долинѣ рѣчки Ступосянки. Паралельно до сего пѣвнѣчно-захѣдного рамени, близше уже до русла Сяну, по правѣмъ боцѣ потока Мучного простерлось низше пасмо, котре приходитъ пѣдъ именемъ Дзвиняцкой полонины. И зъ сеи группы, подобно якъ зъ Сяньского дѣлу, зблизились до русла Сяну двѣ значнѣйшѣи обноги, именно Кичера Дыдіовска, насупроти Дыдіовы и Черешня (763·7 м. в.), понадъ Смѣльникомъ. Они то вразъ зъ повыше згаданю Кичерю Локицкою и Обнѣжкою Дыдіовскою зневолюють Сянь до вытвореня знаныхъ намъ уже двохъ серпентинъ.

На просторони вѣдъ Кичеры Соколицкой по Смѣльникъ, де, довершивши свой закруты, Сянь справляе свѣи бѣгъ оыать на пѣвнѣчный захѣдъ, зробивъ-емъ три гипсометричнѣи помѣры, именно вѣ селахъ Дзвинячи, Дыдіовѣ (на супроти церкви) и вѣ Смѣльнику (за дворомъ)¹⁾. Результатъ выказавъ, що Сянь по 35·9 кильметровѣмъ бѣгу, вѣдъ Тарнавы выжной по Смѣльникъ, обнизивъ свое зеркало лишень о 114·3 м., що проте и долина сго дуже

¹⁾ Высокѣть зеркала Сяну выносила вѣ Тарнавѣ выжной 608·3 м. вѣ Дзвинячи - 603 м.; вѣ Дыдіовѣ - 570 м.; вѣ Смѣльнику - 494 м.

звѣльненъка похилилася, — а ся обстано́ва е́сть, якъ звѣсно, выключною пытоменностею всѣхъ повздовжныхъ долинь.

Въ Дзвинячи зустрѣвъ я у першій разъ въ руслѣ Сяну кѡлька малыхъ острѡвцѣвъ. Всѣ они суть наспами камѣнными, котрѣ вытворюе Сянь пѡдчасъ наглыхъ пове-ней зъ весны, коли глыбокі снѣги по горахъ топнѣють, або въ часѣ лѣтнихъ зливъ. Понизше Дзвиняча оплывае Сянь Локицку Кичеру, вѡдтакъ Кичеру Дыдѡвску, Обно́жку Дыдѡвску и Черешню.

Въ Дыдѡвѣ приберае Сянь видъ значѣйшой вже рѣчки. Русло еѣо розширилось до 24 м.; по обохъ бокахъ простерлись широкѣ зарѣнки, або сѣножати; глыбокѡсть взрослоа въ пересѣчи до 60 сантиметрѡвъ, тѡлько скорѡсть бѣгу не перейшла нѣгде 16 м. на минуту. Дотычно сеѣ послѣдной належитъ примѣтити, що она правильно зави-ситъ вѡдъ того, чи русло рѣки простерлось въ однѡмъ направленю зъ напрямомъ (das Streichen) покладѡвъ пѣсковця, чи укосно або и прямовѣсно до сегожь напряму. У першѡмъ случаю бувае скорѡсть бѣгу завсѣгды менша; вода плыне супокѡйно мовъ бы нарочно выжолобаными бороздами. У другѡмъ случаю становлять навпоперекъ простертѣ поклады пѣсковця малѣ пороги, котрѣ неглыбока струя не въ силѣ поницити. Спинившись передъ ними, перекочуе ся вѡдтакъ по нихъ скоро и зъ шумомъ.

Межи Обно́жкою Дыдѡвскою и Черешнею звужае ся долина Сяну и прѣймае навѣть мѣсцями видъ яроватости, котра уступае доперва понизше села Журавина. Вѡдъ Кичеры Соколицкой почавши по Смѡльникъ прѣймивъ Сянь надъ 24 бѡльшихъ або меншихъ притоко́въ. Зъ сихъ належать Боберка и Смѡльничокъ (зъ правого боку), Литмиръ, Тарнавка, Мучный и Ступосянка (зъ лѣвого боку) до значѣйшихъ быстриць.

Долина Приотритска, вѡдъ Смѡльника по проломъ. Понизше Смѡльника вступае Сянь въ другу половину своей повздовжной долины, въ такъ звану Приотритску. Будовою своею похожа ся долина на долину Присяньску. Зъ лѣвого боку супровожае русло Сяну група Ветлинъска. Головнымъ хребтомъ, на котрѡмъ взно-

сять ся вершки Цариньске (1289·4 м. в.), Ветлиньска полонина (1244·8 м. в.) и думный Смерекъ (1214·5 м. в.), вѣддалилась она — подѣбно якъ Група Галицка — вѣдъ русла Сяну на якихъ 7—10 км., и высылае туды лишень низшій свой обноги, котрѣ покрытѣ лѣсами буковыми и ялицевыми приходять по найбѣльшой части подѣ именами Магуръ. За те наблизивъ ся до Сяну однолитымъ валомъ пасмоватый Отритъ и спадае до него досыть нагло и строמו. На хребтѣ сего лѣсистого валу взнѣсь ся понадъ Смѣльникомъ Троханецъ (930·3 м. в.), а насупроти села Гульске — Отритъ Гульщаньскій (837·5 м. в.). Зъ Троханця представляе ся чудесный видъ на поперечну долину Ступосянки, куды веде добра и найкоротша дорога зъ долины Сяну на Угорщину. Понадъ Ступосянкою вѣдъ заходу сторчить широка Магура Ступосяньска (1008 м. в.). Двѣ еѣ обноги Бердо и Макѣвка высунулись близенько до Сяну коло Процѣсного и Дверничка. Долина рѣки розширилась за те на якихъ 1500 м. въ сторону до Отрита, и на нѣй подыбуемо спорадично будъ сѣнокати, будъ управнѣй поля. Широкодѣть русла взросло вже до 40 м.; на днѣ рѣки видко окрѣмъ покладѣвъ пѣсковця грубу рѣнь, котра звычайно выстае понадъ зеркало; береги скелистѣй вывысшились всюды на 6—8 м., а мѣсцями по закрутахъ вынеслись облазы стромо въ гору и до 30 м.; глыбокѣдѣть воды доходить вже до одного метра.

Понизше Макѣвки, де Берегѣвска рѣка зъ лѣвого боку впадае до Сяну, розкрывае ся видъ на Магуру Дверницку (896·7 м. в.) и подальшу Ветлиньску полонину (1244·8 м. в.). Хребетъ Магуры Дверницкой, продовжуючись въ направленю до пѣвнѣчного заходу, выступае насупроти Хмелю и села Руского яко Магура Рущаньска, дальше повисше Затварницѣ яко Магура Затварницка, повисше Гульского яко Магура Гульщаньска, понадъ Кривымъ яко Магура Кривецка, понадъ Творильнымъ яко Творильчикъ и Щитиско, а остаточно понадъ Студеннымъ яко Тыя. Всѣ тѣ Магуры суть послѣдними обногами головного пасма Групы Ветлиньской.

Подѣбно якъ въ Дверничку и Процѣснѣмъ, такъ еще и въ Хмелю долина Сяну розкрылась бѣльше въ сторону

до Отрита, чимъ до заходныхъ обнѣгъ. Доперва въ Затварници, де находить ся брѣдъ черезъ рѣку, наблизивъ ся Сянъ дуже значно до Отрита, можъ бы сказати, що вѣнь пѣдмывае непосредно его стромі убоча. Всѣ села зъ управными полями перенеслись длитого на лѣве порѣче.

Вѣдъ Смѣльника до Студенного зробивъ-емъ чотырй помѣры гипсометричній. Показалось, що Сянъ по 39 километровѣмъ бѣгу обнизивъ свое зеркало лишень о 76·2 м., що проте долина Приотритска нахилилась до пѣвнѣчного заходу еще незначнѣйше, чимъ долина Присяньска.*) Скорѣсть бѣгу вросла однакожь на сѣй просторони, а именно по тѣй одинокѣй причинѣ, що струѣ Сяну засилились численными притоками, богатыми въ воду, котрыхъ передъ всѣмъ достарчили ему заходній, лѣсистій убоча группы Ветлинської. Межи сими притоками, котрыми згаданй повыше Магуры вѣдъ себе розграничають ся, вызначилась добре розвинена Ступосянка, що мае свѣй початокъ на полуднево-заходнѣмъ убочи самогожь Галича, Берегѣвска рѣка, котра зносить опады воднй зъ Царинської полонины и Затварницка рѣка, впадаюча у Сянъ въ селѣ такогожь имени. Розказувано менѣ при тѣмъ, що выслѣджена мною пересѣчна скорѣсть бѣгу (35 м. на минуту) побѣльшаеь при высшѣмъ станѣ воды въ пятеро стѣлько. Сплавы ялицевй зъ красныхъ лѣсѣвъ Комарницкихъ (коло Полониньска) и Троханецкихъ, спущенй на воду въ Смѣльнику, женуть ся зъ скоростею выпущеной стрѣлы, хотяй дуже часто по дорозѣ розтращують ся. Бучину Отритску, придатну на топливо, рубають проте тамошній властителѣ лѣсѣвъ на коротшй плахѣ, кидають еѣ безъ кроводѣвъ въ рѣку и въ сей способѣ сплавлену выловлюють доперва десь понизше Солины або Лѣська.

Въ Студеннѣмъ входитъ Сянъ въ проломъ, вытвореный черезъ пѣвнѣчно-заходну кончину Отрита и вершокъ Товсту. Згадана повыше Тыя, послѣдна Магура группы Ветлинської, лучить ся тутъ посредствомъ вершка Корбъ зъ Товстою (740·8 м. в.) и обѣ змушують Сянъ, переляти свои воды у поперечну долину, зъ которой выриваеь до-

*) Высокѣсть зеркала Сяну выносила въ Смѣльнику 494 м.; въ Хмелю понизше церкви 487·4 м.; въ Затварници, на брѣдѣ — 449·5 м.; въ Творильнѣмъ, коло двора — 428·16 м.; въ Студеннѣмъ — 417·8 м.

перва понизше Райского и Хревта, и спѣшить до Солины. Въ сѣмъ селѣ, при впадѣ Солинки до Сяну, выносила высокость зеркала рѣки 341 м. Долина Сяну водѣ жерела подѣ Рубанею обнизилась протѣ, на просторони 108 кильметровѣ, о 533·4 м.

Для лѣпшого перегляду долучаю до мои коротенькои розправки табеляричне зѣставлене довгости и широкости русла, глыбокости воды, высокости береговѣ, высокости зеркала, обнижения тогожъ и скорости бѣгу въ мѣсцахъ, де робивѣ-емъ поодинокі спостережена.

Назва мѣсцевости	Довгость русла въ кильметрахъ	Широкость русла въ метрахъ	Глыбокость воды въ метрахъ	Высокость береговѣ въ метрахъ	Высокость зеркала въ метрахъ	Спадъ въ метрахъ	Скорость бѣгу на минуту въ метрахъ	Примѣтка
Рубань	0	0	0	0	874·4	0	0	30 литерѣ воды на годину
Дѣвче	0	0	0	0	824·2	0	0	ditto
Беніова	10·5	6	0·2	1	719·4	155	6	Дно покрыте гумусомъ
Тарнава выжна	23·8	20	0·8	3	608·3	266·1	8	Перша рѣнь зъ притокѣвъ
Дзвинячъ	33·3	22	0·2	4	605	269·4	—	Острѣвицѣ
Дыдіова	42·1	24	0·5	8	570	304·4	16	—
Смѣльникъ	60·4	24	0·4	16	494	380·4	12	Груба рѣнь въ руслѣ
Хмель	69·2	30	0·6	12	487·4	387	35	—
Затварница	73	26	0·9	30	449·5	422·9	37	—
Тверильне	82·5	48	1	14	428·1	446·3	25	Значній островъ. Грубе камѣне
Студенне	86·3	40	0·7	10	417·8	456·6	40	Великі островы.
Солина	108·4	42	0·5	10	341	533·9	46	—

Пересѣчна широкость русла на цѣлой просторони вѣдъ жерель Сяну по Солину буде проте выносити 28 м.; глыбокость воды при найнизшѣмъ станѣ — 0.58 м.; высокость береговъ — 10 м.; скорѣсть бѣгу на одну минуту до 25 м.

Практичне внесене, яке бы зъ мого выслѣдження по вздовжной долины горѣшнѣго Сяну выплывало, було бы те, що вздовжъ неѣ дала бы ся покласти выгѣдна, дуже поволи взносяча ся дорога комуникаційна межи Лѣськомъ а угорскимъ Усокомъ, котра такъ у взглядѣ торговельномъ якъ не менше и въ стрателичномъ посѣдалабъ далеконосне значене. При готовѣмъ и великомъ на порѣчю нагромажденѣмъ множествѣ будовельного камѣня дала бы ся такожь въ певной мѣрѣ перевести регуляція Сяну на стѣлько, щобы околичне лѣсне богатство бодай вѣдъ Смѣльника правильно сплавляти можна долѣ рѣкою.

Львівська бібліотека
АН УРСР
№ И 46 115

